

KİTAP DEĞERLENDİRMELERİ-2:
FİKRET BAŞKAYA'NIN
“ÇÖKÜŞ” KİTABI ÜZERİNE

Kitap Değerlendirmeleri-2

Kitabın Adı: FİKRET BAŞKAYA'NIN
“ÇÖKÜŞ” KİTABI ÜZERİNE

C.DAĞLI

Telif Eserleri Kanunu gereğince bu eserin bütün hakları
Yeni Dönem Yayıncılık'a aittir

Yeni Dönem Yayıncılık
Sofular Cad. Sofular Mah. 8/3 Fatih / İstanbul
Tel&Fax: 212 533 32 57
www.mucadelebirligi2.net

**FİKRET BAŞKAYA'NIN
“ÇÖKÜŞ” KİTABI ÜZERİNE**

C.DAĞLI

KİTAP DEĞERLENDİRMELERİ -2:

FİKRET BAŞKAYA'NIN “ÇÖKÜŞ” KİTABI ÜZERİNE

Fikret Başkaya, kitabı olan "Çöküş"ün girişinde, bilgili bir marksist pozlarında, herkese, Marx'ın nasıl anlaşılması gerektiği üstüne ders veriyor. Öncelikle, kendisinden önceki Marksistleri dışladıktan ya da mahkûm ettikten sonra yola kendi başına devam ediyor. Devamında bir akademisyen yüzeyselliğiyle, bize bir şeyler söylüyor. Bir yerde şunu ifade ediyor:

"Acaba gerçekten ve radikal olarak toplumsal eşitsizliğe, adaletsizliğe, sömürüye baskı ve zulme karşı çıkmış olsalardı, insan özgürlüğünü, insanın emansipasyonunu (kurtuluşunu) sorun etselerdi egemenler tarafından ödüllendirilirler, onca itibara, prestije sahip olurlar mıydı?" (22)

Fikret Başkaya, tarihi kendi gelişimi içinde ele alacağına, onu, kendi kafasında yeniden kurguluyor. Dolayısıyla tarihsel olmayan metafizik sonuçlara ulaşıyor. İnsanlık (elbette filozoflar da) tarihin her döneminde eşitlik ve özgürlükten söz etmediler. Öncelikle not etmek gerekir ki, her tarihsel dönemin, her çağın kendi düşünce biçimi, kendi ilkesi var. İlkeler, teorik düşünceler, belirli tarihsel dönemlerin ekonomik ve toplumsal ilişkilerinin bir yansımasıdır; kavramsal ifadesidir.

Mesela, marksizmin ilkçağın en büyük filozofu olarak görüldüğü Aristoteles'in eşitlik düşüncesi sınırlılıklar gösterir.

"Ne var ki, Yunan toplumu köle emeğine dayandığından ve bu nedenle insanların ve onların emek güçlerinin eşitsizliği bu toplumun doğal temeli olduğundan, meta değerleri biçimi altında, bütün emeklerin eşit insan emeği olarak ve dolayısıyla eşit sayılarak ifade edildiklerini, Aristoteles, değer biçiminin kendisinden çıkaramadı. Değer ifadesinin sırrı yani genel olarak insan emeği oldukları için ve oldukları ölçüde bütün emekçilerin eşit ve eşdeğerde olmaları, insanların eşitliği kavramı halkın bir önyargısı haline gelerek yerleşiklik kazanmadan çözülemez. Aristoteles'in dehası, metaların değer ifadesinde bir eşitlik ilişkisinin olduğunu görmesindedir. Yalnızca, içinde yaşadığı toplumun tarihsel sınırları, onun bu eşitlik ilişkisinin 'gerçekte' nerede olduğunu bulmasına engel olmuştur." (Marx, Kapital I, s.713)

Eşitlik ve özgürlük fikri insanların arasında daha sonraki çağlarda yerleşiklik kazandı ve çözümlendi.

Filozoflar, iktisatçılar ne zaman görüşlerini egemen sınıfın çıkarlarına göre ayarladılar. Burjuva toplumda, sınıf savaşı henüz seyrekken, daha gelişmemişken, iktisat alanında çığır açıcı düşünceler ortaya koyanlar; sınıf savaşı şiddetlenince, görüşlerini egemenlerin çıkarlarına uyarladılar. Araştırmalarını sonuna kadar götürmediler. Ortaya konan görüşleri, araştırmaları eleştirel biçimde ele alıp, onları sonuna kadar götüren Marx oldu.

Düşünce tarihini, toplumların, sınıfların tarihinden ayrı ele alırsan, kaçınılmaz olarak öznelciğe düşersin.

Sonraki sayfadaysa şu görüşlerle karşılaşıyoruz:

"... bütün filozofların (düşünce adamlarının) asla dünyayı anlamak/yorumlamak gibi halisane kaygıları ve niyetleri yoktu. Eğer öyle olsaydı, insanlık bugünkü sefil durumda olur muydu?" (s.23)

Burada tarihe bakış çok öznelci. Oysa insanlık bugüne kadar büyük bir ilerleme gösterdi. Sınıflı toplumda, mesela kapitalist toplumda ilerleme çelişmelidir. Kapitalist toplumun tüm sınırlılığına rağmen, bu toplumda üretici güçler muazzam bir gelişme gösterdi. Büyük sanayinin teknik temeli devrimcidir.

Kapitalist toplumda maddi koşullar gelişmemiş olsaydı sosyalizme geçilebilir miydi. Ama Başkaya dar kafalı bir aydın olarak, bugünkü duruma bakıyor, orada sadece sefalet görüyor. Yeni bir toplumun koşullarının oluştuğunu ve olgunlaştığını görmüyor. Küçük-burjuvazi hiçbir zaman gerçek bir devrimci bakış açısına sahip olmadı.

Başkaya, tarihsel gelişmeyi filozofların durumuyla açıklayacağına, filozofların durumunu tarihsel gelişmeyle açıklamış olsaydı, doğru sonuçlara ulaşırdı.

Filozoflar dünyayı anlamak ve açıklamak için daha ileri şeyler söyleselerdi dünya daha ileri de mi olacaktı? Birçok kuramcı, iktisatçı kapitalizmin ilişkilerini ortaya çıkarmada çıktır açıcı görüşler geliştirmelerine karşın, bu keşiflerden sonra da, kapitalist toplum varlığını sürdürdü. Kapitalizmin yıkılması için, devrimci sınıfın doğrudan devrimci eylemleri gerekiyor. Dünya ancak pratik yolla değişebilir.

Başkaya'nın diliyle olgulara "bütünlüklü" bakmak boş bir söz olarak kalıyor.

Tarihe Öznelci ve Sığ Bakış

"Bir üretim tarzı olarak sanayi kapitalizminin ortaya çıkışından bu yana iki yüz elli yıldan az bir zaman geçti. Bu uzun insanlık uygarlık tarihinde sadece küçük bir parantezdir. Buna rağmen bir uygarlık krizi veya sürdürülemezlik durumu ortaya çıkmış bulunuyor. Zira, kapitalizm bir sapmaydı..." (s.24)

Burada ileri sürülen görüşlerin ne iç tutarlılığı var, ne de bütünlüğü. Düşünceler eklektik olduğu için kendi içinde çelişmelidir. Cümleye sanayi kapitalizminin bir üretim tarzı olduğu savıyla başlıyor, daha sonra, bunun bir sapma olduğunu söylüyor. Bir üretim tarzı, önceki üretim tarzının bağrında doğar. Sonra onun yerini alır. Kapitalist üretim tarzı da aynı şekilde oluştu. Burada bir sapma değil, tarihin doğal akışı var. Buna sapma demek için, insanlık tarihinin gelişimi hakkında cahil olmak, gerekiyor. Sadece cehalet değil, aynı zamanda da öznelci bir yaklaşım sergileniyor.

Aynı yerde söylenen şu saptama da bilimsel olarak yanlış-

tır. "*Kapitalizmde zenginlik baştan itibaren krizlerle yol almaması...*" Kapitalizm muazzam bir meta üretimi demektir. Meta üretim ise en başta kriz olasılığını içerir. Krizin kendisi henüz ufukta görünmez. Ekonomik kriz, kapitalist meta üretiminin sonraki gelişme aşamalarında ortaya çıkar.

Sermayenin büyümesini nasıl açıklıyor?

"Her kapitalistin bir taraftan emek sömürüsünü derinleştirmeyi, diğer taraftan da yeni/ileri teknolojilere ve daha büyük sermayeye sahip olmayı gerektiriyor". (s.26)

Bu ifade kaba ekonomist (vulger) bir yaklaşıma dayanıyor. Kapitalist üretimde, "bir taraftan" ücretli emek sömürüsü" diğer taraftan sermayenin büyümesi yer almaz. Sermayenin büyümesi, ücretli emek sömürüsünün dolaysız sonucudur. Diğer taraftan sermaye büyümesi denilerek, sanki sermayenin büyümesi, ücretli emek sömürüsünden ayrı bir durummuş gibi gösteriliyor.

Aynı paragrafta şunları okuyoruz:

"Kapitalist üretim tarzı teknikçidir."

Kapitalist üretim tarzı büyük sanayiye, bilim ve tekniğe dayanır, fakat kapitalist üretim ilişkileri gelişiminin belli bir noktasında, çağdaş gelişmenin önünde ayak bağı olur. Kapitalizm teknikçidir denilerek, sanki sürekli tekniği geliştiriyor sonucuna varılıyor. Onun teknik yönü belirtilirken, tekniğin gelişimiyle, onun kapitalist niteliği arasındaki çelişki bir kenara itiliyor.

Kapitalist Üretim Sistemi Ve Kapitalist Toplum

"...üretim sisteminin toplum karşısında özerkleşmesi..."
(28)

Öncelikle belirtmek gerekirse, burjuva toplum, kendi içinde karşıt (düşman) sınıflara bölünmüştür. Aralarında uzlaşmaz çelişki var. Proletaryayla kapitalistlerin çıkarları ve amaçları farklı ve birbirine karşıttır. Dolayısıyla üretim araçları karşısında aynı toplumsal konumda değildir. Kapitalist üretim sistemi, toplumdan ayrı değil, bu toplumun ekonomik temelidir. Bu konuda daha açıklayıcı fikir edinmek için, Marx'ın Ekonomi

Politik'in Eleştirisine Katkı'nın Önsöz'üne bakılmalı.

Burada asıl belirtilmesi gereken, kapitalist üretimin kapitalistlerin yararına üretim olduğudur.

Çalışma üstüne tarihsel, toplumsal ve teorik bir değeri olmayan bir söz:

"...burjuva toplumunda çalışma bir araç olmaktan çıkıp, bir amaç haline geldi" (s.30)

Gerçekte ise, burjuva toplumda çalışma (emek) bir geçim (yaşam) aracıdır. Bir işçiyi işsiz bırakmak, onu geçim araçlarından yoksun bırakmak, yaşamın dışına itmektir.

Komünist toplumda ise;

"Emek artık, yalnızca bir geçim aracı değil, ama kendisi yaşamsal gereksinim olur." (Marx-Gotha ve Erfurt prg. s. 30)

Kullanım-Değeri, Değişim-Değeri Karşılığı.

"Prekapitalist dönemin uygarlıklarında kapitalizme özgü, kullanım değeri - değişim değeri ayrımı yoktur. Her üretim etkinliği doğrudan bir ihtiyacı karşılamak için yapılmıyordu." (33)

Meta üretimi ya da "kullanım değeri- değişim değeri ayrımı" kapitalizmden çok önceye kadar gider. Engels, basit meta üretiminin 6500-7000 yıllık tarihinden bahseder. Meta üretimi, kapitalist üretimle birlikte egemen hale gelir. Kapitalist meta üretimi, ücretli emek sayesinde egemen duruma gelir.

Meta üretiminde, sadece kullanım değeri -değişim değeri ayrımından söz etmek, gerçek durumu anlamamızı engeller. Aralarında yalnızca bir "ayrım" değil, bir karşıtlık var. Meta üretimi, karşıtların birliğidir.

Meta üretiminde esas olan, üreticinin kendi ihtiyacı için üretim değil, başkasının ihtiyacı için üretim yapmaktır. İhtiyacı değişimle karşılanır.

Basit meta üretiminin olduğu toplumlarda yani prekapitalist toplumlarda, insanlar gereksinimlerini daha çok kendileri karşılardı. Daha ileri bir toplum önceki toplumun yerini aldıkça, değişim de toplumun yaşamında daha geniş yer tutmaya başlar. Kapitalizmde en gelişmiş, en olgun ve en tam halini alır.

Bütün Zenginliklerin Kaynağı

Önce F. Başkaya'nın yüzeysel yaklaşımı:

"*Artı-değer, kapitalist sistemde tüm zenginliklerin kaynağıdır.*" (s.35)

Aynı sığ yaklaşım, Marks'ın karşısına çıkıyor. Marks'ın verdiği yanıt bilimseldir, ikna edicidir:

"*Emek bütün zenginliklerin kaynağı değildir.*

Doğa da, emek kadar; kullanım değerlerinin (ve elbette, maddi zenginlikler bunlardan oluşur!) kaynağıdır, ki emeğin kendisi de, doğal gücün, insanın emek-gücünün ifadesinden başka bir şey değildir...

Burjuvazinin, emeğe bu doğüstü yaratıcı gücü yüklemesi için önemli nedenleri vardır; çünkü insan kendi emek-gücünden başka hiç bir şeye sahip olmadığından, onu, emeğin nesnel koşullarını kendi sahipliğine geçirmiş öteki insanların, bütün toplumlarda ve uygarlıklarda, kölesi olmaya zorlayan, tam da emeğin doğaya bağımlılığıdır. Ancak onların izniyle çalışabilir, dolayısıyla ancak onların izniyle yaşayabilir." (Marx, a.g.e 23)

Anlaşılabacağı gibi F. Başkaya, tüm zenginliklerin kaynağı hakkında ciddi bir araştırma yapmadan başka bir deyişle kendisi öğrenmeden başkalarına öğretmeye kalkışıyor.

Aşırı - Üretim Krizleri

"Çöküş"te aşırı-üretim üstüne söylenenler:

"*Kapitalizm dahilinde 'aşırı-üretim' insanların ihtiyacından fazlasının üretilmesi değildir... Bütün mesele satılabilenden daha çok üretilmesidir. başka türlü ifade edersek, doğrudan realizasyon sorunuyla ilgilidir."* (F. Başkaya. 36)

Burada ele alınan görüşler Marks'ın Kapital III'ten aktarılmıştır. Fakat bağlamından koparılarak. Bu karşılaştırmaları yapanlar görecektir ki, konunun konuluşu Kapital'in çok gerisinde kalmıştır.

Marx tarafından sorunun konuluşu:

"*Mevcut nüfusa oranla çok fazla yaşam gereksinmesi üretilmemiştir. Tam tersine. Büyük kitlelerin gereksinmelerinin*

doğru dürüst karşılanması için pek az üretim yapılmıştır." (Kapital III, s.228)

Nüfusa oranla fazla yaşam aracı üretilmemiştir, fakat; kapitalist üretim biçimiyle çelişen şekilde fazla zenginlik üretilmiştir. Yapılması gereken bu çelişkiyi göstermektir.

"Kapitalist üretim tarzı, maddi üretim güçlerinin gelişmesi ve uygun bir dünya piyasası yaratılmasının tarihsel bir aracı olup, aynı zamanda da, bu tarihsel görevi ile buna uygun düşen kendi toplumsal üretim ilişkileri arasında sürekli bir çatışmadır." (a.g.e 222)

Kapitalizmin aşırı-üretim krizleri bu temelde açıklanmalıdır.

Sermaye üretici güçleri mutlak bir biçimde geliştirme eğilimi taşıyor. Fakat tam da bu eğilim, sermayenin, toplumsal ilişkileriyle, kapitalizme özgü üretim koşullarıyla çelişki içindedir.

Ricardo, sermayenin evrensel eğilimini kavrarken, Sismondi, sermayenin içsel çelişkilerinin, sermayeyi zorunlu olarak yıkıma götüreceğini seziyor.

Kendi içsel çelişkilerinin gelişimi kapitalist üretim tarzının tarihsel olarak belirlenmiş bir üretim tarzı olduğunu ortaya koyuyor.

"...bu üretim tarzının kendi engelleri bulunduğu, nispi olduğu, mutlak olmayıp, ancak üretimin maddi gereksinmelerinin gelişmesinde belirli bir sınırlı döneme tekabül eden tarihsel bir üretim tarzı olduğu ortaya çıkıyor." (a.g.e 229)

Kar Oranının Düşme Yasası

Başkaya, kapitalistlerin kar oranını düşürmemek için aldıkları önlemleri sıralarken, rekabetin etkisini unutuyor. Kapitalistlerin aralarında, sahnesi hem ulusal sınırlar, hem dünya pazarı olan kıyasıya bir rekabet yaşanıyor. Tüm kapitalist ülkeler rekabet nedeniyle yeni yöntemlere başvurmak zorunda kalıyor. Bir ülkedeki kapitalistlerin yeni üretim tekniklerini devreye sokarak yeni bir tekniği üretim alanına sokarak, bunun avantajlarından yararlanmaları çok uzun sürmez. Çünkü her ileri kapitalist ülke, teknik olarak gelişmiş olduğu için, aynı tek-

nik yeniliği hemen geliştirebiliyor. Böylece yeni bir tekniği ilk devreye sokan ülke, avantajlarını rakiplerine kaptırmış oluyor. Geriye ücretleri düşürmek kalır. Her kapitalist ücretleri düşürmek için, işçilere, sendikalara baskıyı en üst düzeye çıkarıyor. Kapitalistler ücretleri düşürerek, kar oranının düşmesi yasasının etkilerini düşürmeye çalışıyor.

Paul Mason Etkisi

Fikret Başkaya, kitabı "Çöküş"ü yazarken P. Mason'dan etkilenmiş. Mason'ın "Kapitalizm Sonrası"nı okuyan herkes bu etkiyi görecek. Başkaya, P. Mason'un, Kondratyev'in "Uzun Dalgalar" tezi hakkında görüşlerini irdelerken, birden bire tezi bırakıp, 1920-30 yılların Sovyetlerine yönelik eleştiride bulunuyor. Eleştiri ciddi bir tahlile dayanmıyor. Sovyetler Birliğine karşı kullandığı üslup ise son derece hırçın, tepkici ve geri. Bu sözler onun: "*Sovyetler Birliği'nin sosyalizmden kaç fersah uzakta...*" Bu sözleri söyleyen biri, bir sosyalist değil, olsa olsa bir küçük-burjuva demokrati olur.

Başkaya'nın E. Mandel'e övgüler dizmesi boşuna değildir. Ona göre Mandel "...Marksizmin dogmatik olmayan bir versiyonunu temsil ediyordu."

O, Mandel'in "krizle devrimci durumlar arasında mekanik bir ilişki olmadığını" vurguladığını söylerken, bunu doğru buluyor.

Bu konuda Marx ve Engels'in görüşlerine başvuralım:

"Yeni bir devrim ancak yeni bir krizin sonucunda mümkün olacaktır; fakat aynı zamanda yaklaşan kriz kadar kesindir."

Marx ve Engels 1850 sonbaharında bu teorik analizi yapıyorlar. Bilimsel sosyalizmin kurucularının kriz-devrim ilişkisini kurmaları anlaşılabilir bir durum değildir. Ekonomik kriz sırasında kapitalizme içkin çelişkiler son derece keskinleşir. Devrim de çelişkilerin keskinleşmesi tarafından gündeme getirilir. Fakat devrimin koşulları ne kadar olgun olursa olsun, devrimin gerçekleşmesi için devrimci sınıfın, proletaryanın devrimci eylemleri gerekiyor.

Sermayenin Biçimsel Egemenliği

Sermayenin Gerçek Egemenliği

Emekle sermayenin karşılıklı ilişkisinin gelişimi, özüne inilmeden ele alınıyor.

"Kapitalizm, yatay ve dikey olmak üzere ikili bir yayılma ve genişleme seyri izliyor. Yatay genişleme, kapitalist meta ilişkilerinin henüz geçerli olmadığı alanları etkisi altına alması anlamındadır. Marx buna, 'biçimsel hakimiyet' demiştir. Dikey genişlemeyse, halen kapitalist meta ilişkilerinin geçerli olduğu alanlarda yoğunlaşma anlamındadır. Buna da Marx, reel hakimiyet demiştir" (52)

F. Başkaya Marx'ın görüşünden nüanslara gitmeyi pek sever. Ve burada nüansları yansıtır. Ama, nüans gibi görünen farklılıklar, Marksizmden sapmaya kadar varabiliyor. Aldığımız bu pasajda, nüansın nereye dek gidebildiğini görebiliyoruz.

Marx, sermayenin emek üzerinde biçimsel egemenliğinden, boyunduruğundan hiç söz etmez.

"Nasıl mutlak artı-değer üretimi, sermayenin emek üzerinde biçimsel boyunduruğunun maddi ifadesi olarak görülebilirse görelili artı-değer üretimi de, sermayenin emek üzerinde gerçek boyunduruğunun maddi ifadesi olarak görülebilir." (Kapital I, s.787)

Marx'ın ifadeleriyle karşılaştırıldığında, F. Başkaya'nın Marks'ın düşüncelerinden ne kadar uzakta olduğu görülebilir.

"Uzun Dalga" Ve Kapitalizmin Krizleri

F. Başkaya kitabının 55. sayfasında, "uzun dalga" teorisi üzerinde duruyor. Bunun üzerinde daha uzun duran P. Mason. Başkaya da Mason'dan alıyor. Bu teoriye göre, kapitalizm yaklaşık olarak 40-50 yılda bir yaptığı yeni teknolojik atılımlarla, kendi krizini atlattıyor ve yeni bir krizle yüz yüze gelene dek, kapitalizm istikrarlı bir gelişme gösteriyor.

Bu teori, 20.yüzyılın ilk çeyrek yüzyılı içinden itibaren kapitalizmin süreklileşen ekonomik krizinin -genel kriz- üstünü örtüyor. F. Engels, kapitalizmin genel ve sürekli krizinin başladığını belirtir. O, bilinen, refah durgunluk, kriz döngüsü yerine,

krizin kapitalizmin ufkunda hiç eksilmeyeceğini söyler.

Kapitalizmin genel krizi, belli dönemler, büyük ekonomik krizlerle öne çıkar. 1929 büyük ekonomik krizi ve 2008 büyük ekonomik krizi gibi. Diğer bir nokta, kapitalizm her seferinde ekonomik krizi atlatmıştır. Ama yerini daha büyük ve daha yıkıcı krizlere bırakarak ve sonunda, krizlerini atlatamayacağı bir aşamaya vardırarak.

Üretken Emek, Üretken Olmayan Emek

Marx'ın görüşünden bir nüans daha

"Her çalışma sermayenin yeniden üretimini (büyümesini) sağlamaz." (70)

Doğrusu her çalışma değil, her emektir.

Yazar konuyu sürdürüyor ve somut örnek veriyor.

"Mesela bir şirket veya şirketler grubu bir köprü, bir havaalanı inşaa ettiğinde, kar ederler, ekseriye çok büyük kar elde ederler, ama bir fazla değer, bir yeni değer yaratmış olmazlar."

Anlaşılan, Başkaya, üretken emek ile üretken olmayan emek arasındaki ayırmadan habersiz.

Öncelikle belirtmek gerekir ki, üretken emek ve üretken olmayan emek, kapitaliste göre ele alınır.

Üretken emek, kapitalistin sermayesini doğrudan büyüten emektir. Üretken olmayan emek ise, kapitalistin gelirinden götüren emektir.

Yazarın yukarıdaki örneğinde kapitalist, köprü, havaalanı yaparken yüksek kar sağlıyor. Yani sermayesini büyütüyor. O bunu, işçilerin el konulan, karşılığı ödenmeyen artı-emeğine (artı-değer) el koyarak gerçekleştiriyor. Yapı işçilerinin buradaki emeği üretken emektir. İşçiler, emekleriyle (emek-güçleriyle) kapitaliste yeni artı-değerler (yeni değerler) kazandırmışlardır. İnşaat işçilerinden bazıları kapitaliste kar getiren köprü, havaalanı vb yerine kapitaliste bir villa yapmış olsaydı; burada kullanılan emek kapitalist için sermayesini artırmadığı gibi, kapitalistin gelirinden götürmüş olurlardı. Burada kullanılan emek de üretken olmayan emektir.

Emek ve Meta Üretimi Yasaları

Başkaya "Büyük Dönüşüm"ün yazarı, Karl Polanyi'den şu pasajı olumlayarak aktarıyor:

"...Emek, toprak, para açıkça görülebileceği gibi, meta değildirler. Alınıp satılan her şeyin satılmak üzere üretilmiş olduğu yolundaki önerme bu unsurların durumunda geçerli değildir... Emek, toprak ve paranın meta tanımı, bütünüyle hayaldir." (s.76)

Buradaki değerlendirmelerin bilimsel açıdan bir değeri yok. Kendince, emek, toprak ve para üstüne söylenenleri altüst edici şeyler söylüyor, fakat söylenenlerin bilimde bir yeri yok.

Emek, insanın çalışma kapasitesidir ve tarihin her döneminde meta halini almamıştır. Emek (daha doğrusu, emek gücü) ancak belirli koşullarda, belirli toplumlarda, belirli toplumsal ilişkilerde meta olur. Sadece emek ürünleri meta durumuna gelmez. Emeğin kendisi üretici emek olur. İşçinin emek gücü özel bir metadır. Dolayısıyla alınıp-satılması, metaların, eşdeğerlerin değişimi yasasına tabidir.

Emek gücünün bir meta olarak alınıp satılması için belli koşulların oluşması gerekiyor; bunlardan biri, emekçinin üretim ve geçim araçlarından yoksun olması; ikincisi de, emeğin dış koşullarının, yani üretim araçlarının vb kapitalistin özel mülkiyetinde olması gerekiyor. Toprak da, belirli toplumsal ilişkilerde meta haline gelir. Para ise, meta üretiminden doğmuştur; genel eşdeğerdir. Meta biçimin, başkalaşım hali olarak para biçimidir.

Ancak üretim araçlarının toplumsal mülkiyetinde emek, toprak meta olmaktan çıkar.

Kapitalist Üretimin Sınırları

Kapitalizmin sınırlarının F. Başkaya tarafından konuluşu: *"Kapitalizmin mutlak tarihsel sınırlarına dayanması"* (s.77)

Toplumsal, tarihsel olguları bütün yönleriyle ve derinlikli olarak incelemeden çarçabuk sonuçlara ulaşmak yalnızca F. Başkaya'da görülen bir sıklık değildir. Türkiye ve Kürdistan'da,

olguları dış yüzeylerine bakarak değerlendirmek yaygın bir durumdur. Bu topraklardaki sosyalist hareketlerin çoğunun birçok konudaki düşünceleri derin bir kavrayışa dayanmıyor. Üstelik, sorunu tam irdelemeden, ilk elde ettikleri düşünceler sanki olgunlaşmış son halini almış fikirlermiş gibi sunuluyor.

Kapitalizmin mutlak tarihsel sınırlarına dayandığını ileri sürenler, Marx'ın bu konuda başka bir şey söylediğini araştırmış değiller.

"Kapitalist üretim tarzı, sınırları mutlak olmayan nispi bir üretim tarzıdır." (Kapital III. s.227)

"Aşırı-Nüfus" Teorisi

Aşırı-Nüfusun Başkaya tarafından yorumu:

"Aşırı-Nüfus'un doğal kaynaklar üzerinde baskı yaratması bir vakıadır. Ve stabilize edilmesi de arzulanan bir şeydir." (s.81)

Yazar çok iyi bilinen Malthus'un "aşırı-nüfus" ya da fazla nüfus teorisini yinelemekten başka bir şey yapmıyor. Yazar doğal kaynaklardan söz ediyor, fakat bu kaynakların kapitalistlerin özel mülkiyetinde olduğuna hiç değinmiyor. Kapitalist toplumda nüfus artışının üretim araçları üzerinde baskısı değil, kapitalist üretim araçlarının nüfus üzerinde baskısı vardır. Kapitalist özel mülkiyet koşullarında üretim araçları geliştikçe çalışan nüfus bir kısmı "fazla nüfus" yani işsiz durumuna gelir.

Devrimin Koşullarının Oluşması

Yazar, 21. yüzyıla girerken "başka bir şey yazmanın" nesnel koşullarının oluştuğunu belirtmeden önce, Paris Komün'ün koşullarını ele alıyor. O sırada kapitalizminin yükselişi karşısında sosyalizmin yenilgisinin zorunlu olduğunu söylüyor. Bunu söylerken Marx'ın Paris Komünü üzerine söylediği bütünsel görüşleri unutuyor.

"Dünya tarihi, şayet mücadele sadece şaşmaz biçimde lehte olan, şanslarla kabul edilseydi, şüphesiz çok kolay yapılırdı." (Marx, 17 Nisan 1871)

F. Başkaya sorun karşısında, devrimci olmayan bir anlayış, reformist bir tavır sergilerken, Marx ise proleter devrimci anla-

yışın ileri bir örneğini ortaya koyuyor.

Derken, yazar sanki 20. yüzyıl hiç yaşanmamış, 1917'de proleter devrimler çağı başlamamış ve tüm bir yüzyıl, kapitalist dünya toplumsal devrimlere sahne olmamış gibi birden bire 21. yüzyıla atlıyor.

"XXI. yüzyılın başında radikal bir devrimin başka bir şey yapmanın nesnel koşulları artık oluşmuş bulunuyor." (s.138)

Kapitalizmden farklı, daha ileri "başka bir şey yapmanın" nesnel koşulları, geçen yüzyıl birçok ülkede oluşmuştu. Toplumsal devrimler bu koşullarda gerçekleşti. Bugün, daha gelişmiş koşullarda devrim yapıyoruz. Maddi koşullar daha ileri bir topluma geçmek için yeterince olgunlaşmıştır.

20. Yüzyılın Son Çeyreği

F. Başkaya 20. yüzyılın son çeyreğinde güç dengelerinin uluslararası burjuvazinin lehine "radikal" biçimde değiştiğini ileri sürerken gerçeğin tamamını belirtmemiş oluyor. Oysa gerçek, dönemin bütünsel değerlendirilmesinde vardır. Bu dönemde şu olgular bize bir fikir veriyor: 79 Nikaragua Sandinist Devrimi, 80'lerde İngiltere'de madencilerin uzun grevi, 12 Eylül koşullarına rağmen örgütlü devrimci komünist mücadelenin sürmesi, Kürt hareketinin büyük bir atılım yapması, Latin Amerika'da henüz varlığını sürdüren gerilla mücadelesi, yine Latin Amerika'da 90'larda iktidarın halkın eline geçmesini sağlayan barikat savaşları, Avrupa'da 20. yüzyılın son yarısında görülen en büyük kitle eylemlerinin, ayaklanmaların bu dönemde ortaya çıkması... Ve bu örnekler çoğaltılabilir. Ama F. Başkaya tüm bu olguları görmemeyi tercih etmiş.

İşçilerin En Sıkı Birliği

Ve Ulusların Kendi Kaderlerini Tayin Hakkı

F. Başkaya sorunu nasıl ele alıyor:

"Kapitalist işletmede işçiler Türk, Kürt, Sünni, Alevi, kızılbaş, milliyetçi vb. şeklinde ayrışıp her biri kendi kimliğini ön plana çıkardığında asıl çelişki olan emek-sermaye çelişkisi sivilikleşiyor..." (144)

Dünya burjuvazisi, dünya proletaryasının kapitalizme karşı küresel ölçekte gelişen başkaldırılarını önlemek için, sınıfsal mücadeleyi ulusal, dinsel temelde saptırmak için özel bir politika izliyor. İşçiler buna karşı aydınlatılmalıdır.

Fakat F. Başkaya, işçilerin sınıf örgütlerinde en sıkı ve merkezi birliği için ezilen ulusların kendi kaderini tayin hakkını savunmak gerektiğini de anlamalıdır. Tam da Kürt ulusunun kendi kaderini savunmakla, Türk işçileri tüm uluslardan işçilerin enternasyonal birliğini sağlamış olur. 1917 Ekim Sosyalist Devrimi bunun çok ileri bir örneğidir.

Soruna, bu temelde yaklaşılmazsa, Başkaya'nın argümanları tek başına, sosyal şovenizme varır. Bugüne kadar Türkiye'de bu argümanlarla yıllarca Kürt ulusunun kendi kaderini tayin hakkı yadsınmıştır.

Sonuç olarak, tüm kusurlarına karşın, “Çöküş”ün kapitalizmin çöküş içinde olduğunu belirtmesi, olumlu bir yöndür. Yazar bu ifadesiyle, Türkiye'de küçük-burjuva sosyalistlerden daha ilerde yer alıyor.

C. DAĞLI